

TAŞIMALI EĞİTİM VEREN OKULLARDA RİSKLERE VE RİSK YÖNETİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİN İNCELENMESİ¹

Fatih Oğuz ÇELİK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Eğitim Yönetimi ABD Doktora Öğrencisi
fthoguz02@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4405-912X

Doç. Dr. Ahmet AKBABA
Hakkari Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ABD
ahmetakbaba13@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3256-441X

Özet

Araştırmanın amacı, taşıma yoluyla eğitim veren ilk ve ortaokul yöneticilerinin ve bu okullardaki öğrenci velilerinin, okullarında karşılaşılabilecek riskler ve bu risklerin yönetimi hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Van ili İpekyolu, Tuşba ve Edremit ilçelerinde taşımali eğitim veren ilk ve ortaokulların yönetici ve velileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunu, 12 okuldan, gönüllü 24 yönetici ile 12 veli oluşturmaktadır. Araştırma, yöneticilere yönelik 10, velilere yönelik 5 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak bilgiler toplanmış, içerik analiziyle analiz edilmiş nitel bir araştırmadır. Araştırma sonucunda; yönetici ve velilerin görüşlerine göre, taşımali eğitim veren kurumlarda en çok karşılaşılan risklerin başında, beslenme kaynaklı zehirlenme riskleri ve eğitimsiz servis şoförlerinin hatalarından kaynaklanan kazalar gelmektedir. Yöneticiler, riskleri yönetmede sırasıyla, 'denetimle önlem alma', 'ikaz ve uyarıda bulunma', 'üst birimle iletişim zayıflığı' ve 'bu okullarda öğretmen görevlendirme' yöntemlerini eksik bulduklarını, okul yöneticilerinin hemen hepsi yetki azlığından sıkıntı yaşadıklarını, yetkilerin artırılmasının riskleri yönetme işine katkı sunabileceği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taşımali eğitim, risk, risk yönetimi.

INVESTIGATION OF OPINIONS ON RISK AND RISK MANAGEMENT IN SCHOOLS PROVIDING TRANSPORTED EDUCATION

Abstract

The aim of this study is to reveal the opinions of primary and secondary school administrators who provide education by transportation and parents of students in relevant schools about the risks that may be encountered in their schools and the management of these risks. The universe of the study consists of the administrators and parents of primary and secondary schools that provide bussed education in the districts of İpekyolu, Tusba and Edremit in the city of Van in the 2018-2019 academic year. The working group consists of 24 volunteer administrators and 12 parents from 12 schools. The research is qualitative research that has been analyzed with content analysis, where information was collected using a semi-structured interview form with 10 questions for administrators and 5 questions for parents. As a result of the research, according to the opinions of the managers and parents, the most common risks encountered in bussed education institutions are the risks of poisoning caused by nutrition and accidents caused by the mistakes of untrained service drivers. Administrators found that the methods of taking precautions with supervision, 'warning and warning', 'communication weakness with the upper unit' and 'assigning teachers in these schools' are inadequate in managing risks, almost all of the school administrators have suffered from lack of authority, as it can contribute, results have been achieved.

Key Words: Transported education, risk, risk management.

¹ Bu makale 2019 yılında Fatih Oğuz ÇELİK tarafından yayımlanan 'Taşımali eğitim veren ilkokullarda ve ortaokullarda risk ve risk yönetimi' isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir

GİRİŞ

Dünya üzerindeki bütün canlılar gibi, bu canlıların en değerlisi olan insanın da çevre ile etkileşim kurma zorunluluğu vardır. İnsan, çevre ile olan etkileşimiyle yaşamını devam ettirecek birçok yeni bilgiler edinir ve edindiği bu bilgilerle bir nevi eğitilmiş olur. Çevre ile olan etkileşimde okullar önemli bir yere sahiptir ve okula erişim de bazı bölgelerde birçok öğrenci için çeşitli zorluklarla doludur.

Ülkemizde, tek başına bir sebep değilse bile sahip olduğumuz özel coğrafi konum sebebiyle bazı eğitim uygulamaları yapılmaktadır. Bunlardan biri 'birleştirilmiş sınıf uygulamasıdır. Kabaş (2006, s. 3), birleştirilmiş sınıf uygulamasının ülkemizde zorunlu hale geldiğini ifade edip bunu Türkiye'nin coğrafi konumunun geniş bir alana yayılmasına, öyle ki ülkenin doğu ve batısında aynı anda farklı mevsimlerin yaşanabildiğine, bu durumun da ülkede farklı yerleşim şekillerini ortaya çıkardığına, bu yerleşim şekillerinin var olduğu bir ortamda ise her öğrencinin rahatça ulaşabileceği okullar oluşturmanın zor olduğuna bağlamıştır. Ancak tüm bu durumlara rağmen her yerde birleştirilmiş sınıf uygulaması da yapılmamaktadır. Birleştirilmiş sınıflarda eğitim gören öğrencilerin yanı sıra bir de bulunduğu yerde bazı coğrafi, ekonomik, sosyal nedenlerle okulların yapılamadığı yerler mevcuttur. Buradaki öğrenciler de taşıma yöntemiyle bazı merkezi eğitim bölgelerine ulaştırılmaktadır. Taşımali eğitim, 'çeşitli nedenlerle birlikte okula erişimde sorunlar yaşayan ilkököl, ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerinin belirlenen okullara günü birlik taşınarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulama' (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s. XXI) şeklinde tanımlanmıştır. Pilot uygulama olarak Türkiye'de Kırklareli ve Kocaeli illerinde ilk kez 1989-1990 öğretim yılında başlatılan taşımali ilköğretim uygulaması, sekiz yıllık eğitime geçilmesiyle birlikte 1997-1998 öğretim yılında ilkeleri ve ölçütleri belirlenerek 70 ili kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmıştır (Recepoglu, 2006, s. 13). Şu anda ise Türkiye genelinde 81 ilde uygulanan taşımali ilköğretim uygulamasından 810.035 öğrenci etkilenmektedir. Okulu olmadığı için öğrencileri taşınan yerleşim birimi sayısı ise 43.405'tir (MEB, 2018, s. 124). Taşımali eğitim uygulamasını gerekli kılan ve uygulanmasında etkili olan bazı durumlar mevcuttur. Ülker (2009, s. 27), bu gerekliliği; ülkemizde ilköğretimin sekiz yıla çıkmasıyla artan derslik, öğretmen, araç ve gereç gereksinimine, bu ihtiyaçların kısa ve orta vadede giderilmesinin çok zor olmasına, yine ülkemizdeki küçük yerleşim birimlerinin dağınıklığına, aralardaki mesafenin öğrencilerin yürüyerek gelip gitmelerine engel olmasına ve buralarda göçün hızlanmasına dayandırmıştır. Taşımali eğitimin bir gereklilik halini alması bir yana, bu eğitim modeli, içerisinde birtakım riskleri içerir.

Risk yönetimi bir karar sürecini tanımlamaktadır. Risk yönetiminin tanımladığı bu karar süreci de ortaya çıkan sorunlarla ilgili olarak nelerin yapılacağına dairdir (Güler ve Çobanoğlu, 1997, s. 31). Risk yönetimi, eğitim örgütlerinde ve özellikle de işletmecilik işlerinin yoğun olarak görüldüğü teknik öğretim kurumlarında başarıyla uygulanabilir. Eğitim örgütlerinin temel ögesinin, insan olması risklerin yönetilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Örgütlerdeki risk yönetiminin gerekliliğini gözler önüne seren durumlardan biri de eğitim hizmeti sunan eğitim örgütlerinin yapılan etkinlikler nedeniyle başta öğretmenler olmak üzere, öğrencilerin, diğer personelin sağlığını ve hatta can güvenliğini tehdit edebilecek durumlar ile karşılaşabilecek olmalarıdır (Maya, 2011, s. 2).

Eğitim kavramı, önemine binaen tek bir tanıma sığdırılmayıp birçok farklı şekilde tarif edilmiştir. Sonuç olarak yapılan her bir tanım, eğitimi belirli sınırlar içerisine koymuş, bu nedenle de her bir araştırmacı eğitim kavramını yapılan tanımlamalarda eksik gördüğü noktayla ve belirtmek istedikleri amaca uygun olarak yeniden tanımlamaya çalışmıştır. Bilimsel, teknolojik, siyasal, psikolojik sosyo-ekonomik ve kültürel amaçları bulunan eğitim, çok yönlü bir girişimdir (Dinçer, 2003, s. 105).

Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı uygulanması gerekli görülen taşıma yoluyla eğitim, öğrenciye ve topluma bazı olumlu getiriler sağlanmasına rağmen, uygulanma sürecinde karşılaşılabilecek tehlikelerden dolayı da iyi bir risk yönetimine ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda araştırma, alana katkı sunma anlamında önemlidir. Araştırmanın taşıma yoluyla eğitim veren ilk ve ortaokul kurumlarının yöneticilerinin ve ilgili okullardaki öğrenci velilerinin, taşımali eğitim uygulamasında karşılaşılabilecek risklere ve bu risklerin yönetimine ilişkin görüşlerini ortaya koyup ilgililerin dikkatine sunması ise araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu alt problemler ise şöyle ifade edilebilir;

- 1- Taşımali eğitime tabi öğrencilerin en çok karşılaştıkları risk faktörlerine ilişkin yöneticilerin ve velilerin görüşleri nelerdir?

- 2- Yöneticilerin ve velilerin, taşımaları eğitime tabi öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerle ve risklere karşı aldıkları önlemler nelerdir?
- 3- Yöneticilerin ve velilerin taşımaları eğitim uygulamasında şu anda risk faktörü olarak görüp değiştirilmesini beklediği uygulamalara ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırma, taşımaları eğitim veren ilk ve ortaokullardaki risklerin neler olduğunu ve ilgili kademelerdeki kurum yöneticilerinin bu riskleri nasıl yönettiğini belirlemeye yönelik amacıyla durum araştırmasıdır. Araştırmada, yöneticilere yönelik 10 madde ve velilere yönelik 5 maddeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Görüşmeler, kaynakların ulaşılabilirliğine ve araştırmada toplanmak istenen verilerin özelliklerine göre farklı şekillerde alabilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçeneekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir (Büyüköztürk vd., 2016, s. 154).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu Van ili merkez ilçelerinde (İpekyolu, Edremit ve Tuşba) taşımaları eğitim veren ilk ve ortaokul yöneticileri ile bu okullardaki öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. İlçe milli eğitim müdürlüklerinden ayrı ayrı alınan listelere göre bu merkez ilçelerdeki toplam 90 ilk ve ortaokulda taşımaları eğitimin uygulandığı saptanmıştır. Araştırmada çalışma grubunda yer alan İpekyolu, Edremit ve Tuşba ilçelerinin her birinde taşımaları eğitim veren ilk ve ortaokullar, iki ayrı kategori oluşturmaktadır. Toplamda oluşan altı ayrı kategorinin her birinden ikişer okul seçilerek 12 okula, bu okullarda yöneticilik görevinde bulunan 24 kişiye (12 okul müdürü ve 12 okul müdür yardımcısı) ve yine bu okulların her birinden aynı yöntemle 12 veliye ulaşılmıştır. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında benzer verilerin elde edildiği ve tekrara düşüldüğü görüldüğünden örneklem sayısı olarak 12'şer katılımcı yeterli görülmüştür.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın iç geçerliğini sağlamak için elde edilen veriler katılımcılara okunup teyit edilmiş, dış geçerlilik için de araştırmanın kendisinden daha iyi faydalanılabilmesini sağlamak adına ayrıntılı bir şekilde açıklama yapılmaya çalışılmıştır. İç güvenirlik için bulgular doğrudan okuyucuya sunulmuş ve yorumu tartışma bölümüne bırakılmış, dış güvenirlik içinse araştırma aşamaları ve yöntemi ayrıntılarıyla tanımlanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan ve uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır.

Bu araştırmada, elde edilen bulgulara göre içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Görüşme formlarından elde edilen veriler öncelikle okunup incelenmiş ve verilerle ilgili kodlamalar oluşturulmuştur. Bu işlemin ardından kodlamalar bir araya getirilerek araştırmanın ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak içerik analizleri yapılmıştır. Araştırmaya katılan okul müdürlerine ait örnek ifadeler sunulurken (M1, M3, M5,...M23) kodlamaları, müdür yardımcılarının ait örnek ifadeler sunulurken (MY2, MY4, MY6,...M24) kodlamaları ve velilere ait örnek ifadelerde ise (V1,V2,V3,...V12) kodlamaları kullanılmıştır. Çalışmanın güvenirliğini artırmak için çözümlenmelerde uzman görüşlerine başvurulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde toplanan verilerin içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada literatür taramasına dayalı olarak kodlar oluşturulmuştur. Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine ilk olarak "Sizin düşüncelerinize göre risk kavramını nasıl tanımlayabiliriz?" sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların risk kavramını "1. Problemin ortaya çıkma ihtimali, 2. Kaza, yaralanma, sakatlanma, ölüm tehlikesi, 3. Önlem almak, 4. Personel eksikliği" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Okul Yöneticilerine Göre Risk Kavramı

<i>Risk kavramına ilişkin görüşler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Problemin ortaya çıkma ihtimali	11	42,3
Kaza, yaralanma, sakatlanma, ölüm tehlikesi	10	38,5
Önlem almak	4	15,4
Personel eksikliği	1	3,8

Tablo 1'e göre okul yöneticilerin risk kavramına ilişkin görüşleri, % 42,3 oranında problemin ortaya çıkma ihtimali, %38,5 oranında kaza, yaralanma, sakatlanma, ölüm tehlikesi, %15,4 oranında önlem almak ve % 3,8 oranında personel eksikliği şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir; '*Problemin ortaya çıkma ihtimali*' görüşüne ait örnek ifade; "... Risk olarak, şunu söyleyeyim; problem ortaya çıktıktan sonra artık riskin anlamı kalmıyor. Risk, problem ortaya çıkmadan ki ihtimaldir." (MY16). '*Kaza, yaralanma, sakatlanma, ölüm tehlikesi*' görüşlerine ait örnek ifade; "... Sonucunda sakatlanma, yaralanma veya ölümlerle sonuçlanabilen vakalar risktir yani." (M1). Diğer kodlamalara ait örnek ifadeler de şöyledir; '*Risk, beklenmeyen bir durum karşısında alınabilecek, yapılabilecekleri içeren her şeydir.*' (MY20). '*Risk deyince güçlükleri göze alıp ona göre hem güvenlik açısından hem sorumluluk açısından bu gibi güçlükleri göze alıp çözüm üretmek, müdahalede bulunmak...*' (MY2).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine ve velilere ikinci olarak "'Taşınmalı eğitim' uygulamasına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların taşınmalı eğitimi "1. Yakında okul olmamasından dolayı taşınma, 2. Bir yerden diğerine, evden uzağa taşınma, 3. Faydalı bir uygulama, 4. Faydalı bir uygulama değil, 5. Kısmen faydalı buluyorum, 6. Maddi sıkıntılı öğrencilerin taşınması" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ve velilerin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Okul Yöneticilerine ve Velilere Göre Taşınmalı Eğitim Uygulaması

<i>Taşınmalı eğitime ilişkin görüşler</i>	<i>Yönetici (f)</i>	<i>Veli (f)</i>	<i>Toplam</i>	<i>%</i>
Yakında okul olmamasından dolayı taşınma	11	4	15	20,5
Bir yerden diğerine, evden uzağa taşınma	8	7	15	20,5
Faydalı bir uygulama	3	10	13	17,8
Faydalı bir uygulama değil	11	2	13	17,8
Kısmen faydalı buluyorum	10	-	10	13,8
Maddi sıkıntılı öğrencilerin taşınması	6	1	7	9,6

Tablo 2'ye göre okul yöneticileri ve velilerinin taşınmalı eğitime ilişkin görüşleri, % 20,5 oranında yakında okul olmamasından dolayı taşınma ve bir yerden diğerine, evden uzağa taşınma, %17,8 oranında faydalı bir uygulama ve bunun zıttı olan faydalı bir uygulama olmadığı görüşü, %13,8 oranında kısmen faydalı buluyorum ve % 9,6 oranında maddi sıkıntılı öğrencilerin taşınması şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"*Yakında okul olmamasından dolayı taşınma*" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "...*Taşınmalı eğitim, okulun olmadığı yerlerdeki çocukların merkezi bir okula servisler yoluyla ulaştırılmasıdır.*" (MY4). "*Bir yerden diğerine, evden uzağa taşınma işlemi*" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "...*2000 m.'nin üstünde mesafe olarak uzak olan çocukların servislerle merkezi okullara taşınması.*" (MY8). "*Maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin taşınması*" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "*Taşınmalı eğitim, eğitime muhtaç olan çocukların kendi yerleşim yerinde eğitim alabileceği yeterli donanıma sahip okula,...*" (M17). "*Taşınmalı eğitim, faydalı bir uygulama*" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "*Taşınmalı eğitimi yararlı buluyorum...*" (M5). "*Taşınmalı eğitim, faydalı bir uygulama değildir*" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "*Taşınmalı eğitime açıkçası sıcak bakmıyorum. Taşınmalı eğitime yapılan harcamalar, yani kendi fikrim, okullar yapılabilir harcanan parayla...*" (M1). "*Taşınmalı eğitimi kısmen faydalı bulma*" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "...*Yani bazı yönlerden faydalıdır bazı yönlerinden değil.*" (MY12).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine üçüncü olarak "Sizce taşınmalı eğitime tabi

öğrencilerin en çok karşılaştıkları risk faktörleri nelerdir?", velilere de "Sizce taşınmalı eğitime tabi öğrencilerin en çok karşılaştıkları risk faktörleri nelerdir? Lütfen paylaşır mısınız? 'sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların risk faktörünü "1. Zehirlenme ihtimali, 2. Eğitimsiz şoförlerin varlığı, 3. Servislerin kaza ihtimali, 4. Faydalı Servis içi donanımsal yetersizlikler, 5. Servislerde hosteslerin bulunmaması, 6. Güvenlik soruşturmaları ve denetim eksikliği, 7. Sağlık ve hijyen sıkıntısı, 8. Taşınmalı öğrencilerin uyum sorunu, 9. Yolların ve hava şartlarının risk oluşturması" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ve velilerin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Okul Yöneticilerine ve Velilere Göre En Çok Karşılaşılan Risk Faktörleri

<i>Risk faktörlerine ilişkin görüşler</i>	<i>Yönetici (f)</i>	<i>Veli (f)</i>	<i>Toplam</i>	<i>%</i>
Zehirlenme ihtimali	12	7	19	22,9
Eğitimsiz şoförlerin varlığı	12	3	15	18,1
Servislerin kaza ihtimali	12	2	14	16,9
Servis içi donanımsal yetersizlikler	5	6	11	13,3
Servislerde hosteslerin bulunmaması	2	4	6	7,2
Güvenlik soruşturmaları ve denetim eksikliği	1	4	5	6
Sağlık ve hijyen sıkıntısı	3	2	5	6
Taşınmalı öğrencilerin uyum sorunu	4	-	4	4,8
Yolların ve hava şartlarının risk oluşturması	4	-	4	4,8

Tablo 3'e göre okul yöneticileri ve velilerinin risk faktörlerine ilişkin görüşleri, % 22,9 oranında zehirlenme ihtimali, % 18,1 oranında eğitimsiz şoförlerin varlığı, %16,9 oranında kısmen servislerin kaza ihtimali, % 13,3 oranında servis içi donanımsal yetersizlikler, %7,2 oranında servislerde hosteslerin bulunmaması, % 6 oranlarında güvenlik soruşturmaları ve denetim eksikliği ile sağlık ve hijyen sıkıntısı, %4,8 oranlarında ise taşınmalı öğrencilerin uyum sorunu ve yolların ve hava şartlarının risk oluşturması şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Zehirlenme ihtimali" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "...Trafik kazaları, taşınmalı eğitimde beslenmede zehirlenme riskleri yüksektir..." (MY8). "Eğitimsiz şoförlerin varlığı" görüşüne ait örnek ifade: "...Yönetmelikte her şey tamam ve net ama denetim ve kontrolü emniyet kemeri, aracın yeterliliği, şoförlerin eğitimsiz olması..." (M3). "Servislerin kaza ihtimali" görüşüne ait bazı örnek ifadeler şöyledir: "En fazla karşılaşılan riskler; servislerin kaza yapma riskleri ve ölümlerle sonuçlanabilecek riskler..." (M1). "Servis içi donanımsal yetersizlikler" ve "Servislerde hosteslerin(yardımcı personel) bulunmaması" görüşlerine ait bazı örnek ifadeler şunlardır: "Yönetmelikte her şey tamam ve net ama denetim ve kontrolü emniyet kemeri, aracın yeterliliği, şoförlerin eğitimsiz olması, kapıların otomatik olmaması..." (M3). "...araçların emniyet kemerlerinin takılıp takılmaması gibi vb. risklerdir..." (M9). Diğer kodlamalara ait görüşler ise şunlardır: "En çok can güvenliği, aileye özlem, ailenin rahatlıkla ilgilenememesi, öğrencinin rahatlıkla takip edilememesi..." (MY6). "Mesela taşımada servislerin , öğretmenlere karşı olumsuz davranışları, öğrencilerin sorumsuz bir şekilde okul bahçesine bırakılması, bunu ranta çevirmeleri,..." (M7). "Risk olarak bazen şoför geliyor başka öğrencileri kendi arabasına bindiriyor ya da servis şoförlerinin yerine başkaları aracı sürebiliyor..." (M17). "Kriterlere uyulmuyor. 8'de alması gerekirken çok erken alıp çok geç bırakıyorlar. Şoförler, istediğin yere şikâyet et dediler hatta.Keşke servis şirketleri denetimlere tutulsa." (V9).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine dördüncü olarak "Taşınmalı eğitime tabi öğrencilerin karşılaştıkları güçlükler tepkileriniz ve risklere karşı aldığınız önlemler nelerdir?", velilere de "Sizce taşınmalı eğitimdeki risk faktörleriyle nasıl baş edilebilir? Risklere karşı alınabilecek çözümler, önlemler neler olabilir?" şeklinde sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların risklerin yönetimini "1. Denetimle önlem alma, 2. İkaz ve uyarıda bulunma, 3. Üst birimle iletişim, 4. Öğretmen görevlendirmesi, 5. Önlem alma, 6. Ceza yoluyla, 7. Toplantılar düzenleyerek" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ve velilerin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Okul Yöneticilerine ve Velilere Göre Risklerin Yönetimi

<i>Risklerin yönetimine ilişkin görüşler</i>	<i>Yönetici (f)</i>	<i>Velî (f)</i>	<i>Toplam</i>	<i>%</i>
Denetimle önlem alma	10	6	16	32,6
İkaz ve uyarıda bulunma	7	-	7	14,3
Üst birimle iletişim	7	-	7	14,3
Öğretmen görevlendirmesi	6	-	6	12,2
Önlem alma	5	-	5	10,2
Ceza yoluyla	4	-	4	8,2
Toplantılar düzenleyerek	4	-	4	8,2

Tablo 4'e göre okul yöneticileri ve velilerinin risklerin yönetimine ilişkin görüşleri, %32,6 oranında denetimle önlem alma, % 14,3 oranında ikaz ve uyarıda bulunma ve üst birimle iletişim, %12,2 oranında öğretmen görevlendirmesi, % 10,2 oranında önlem alma, %8,2 oranında ceza yoluyla ve toplantılar düzenleyerek şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Denetimlerle önlem alma" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "... Yani denetimleri arttırarak çözüm bulabiliyoruz..." (M5). "İkaz ve uyarıda bulunma" ve "Üst birimle iletişim" görüşlerine ait bazı örnek ifadeler şunlardır: "Biz araçları uyarıyoruz..." (M3). " Bununla ilgili zaman zaman Milli eğitim yazıları geliyor. Çok yağışlı zamanlarda 'uyarı' yapıyoruz, tembihliyoruz..." (MY8). "Öğretmen görevlendirilmesi" görüşüne ait örnek ifade: "...işlerin düzenli yürüyebilmesi için servislere öğretmenler görevlendiriliyor,..." (M1). Diğer kodlamalara ait örnek ifadeler ise şunlardır: "...Bunlarla ilgili mesela, tanıdık, bilindik kişiler servis şoförü olabilmeli, bu kişiler araştırılmalıdır. Yemek fabrikaları da bilindik meşhur yemek fabrikaları olabilir..." (V2). " Yani, ilkokulda en azından 1.aşama için her yerleşkenin yanına taşımaya muhtaç kalmayacak şekilde okul yapılmalıdır..." (V6). "...daha önce Antalya'daydım. Yardımcı personel orada vardı. Her çocuk emniyet kemeri takardı. Burada o yok emniyet kemeri takılabılır, yardımcı personel olabilir..." (V10).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine beşinci olarak "Taşımali eğitim uygulamasında şu anda risk faktörü olarak görüp değiştirilmesini beklediğiniz uygulamalar nelerdir?" şeklinde soru yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların değişime ilişkin beklentilerini "1. Güvenlik ve denetim artmalı, 2. Şoförler eğitilmeli, 3. Yardımcı personel olmalı, 4. Araçlar iyileştirilmeli, 5. Yemekler iyileştirilmeli, 6. İhaleler şeffaflaştırılmalı, 7. Yakın okullar yapılmalı" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 5'te gösterilmiştir;

Tablo 5. Okul Yöneticilerine Göre Değiştirilmesi Beklenen Uygulamalar

<i>Değ. beklenenlere ilişkin görüşler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Güvenlik ve denetim artmalı	15	31,8
Şoförler eğitilmeli	9	19,1
Yardımcı personel olmalı	8	17
Araçlar iyileştirilmeli	5	10,7
Yemekler iyileştirilmeli	5	10,7
İhaleler şeffaflaştırılmalı	3	6,4
Yakın okullar yapılmalı	2	4,3

Tablo 5'e göre okul yöneticilerinin taşımali eğitimde değiştirilmesi beklenenlere ilişkin görüşleri, %31,8 oranında güvenlik ve denetim artmalı, %19,1 oranında şoförler eğitilmeli, %17 oranında Yardımcı personel olmalı, % 10,7 oranında araçlar iyileştirilmeli ve yemekler iyileştirilmeli, %6,4 oranında ihaleler şeffaflaştırılmalı ve %4,3 oranında yakın okullar yapılmalı şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Güvenlik ve denetim artmalı" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "Güvenlik ve denetim yoluyla Milli eğitimin inisiyatif alması lazım..." (MY2). "Şoförler eğitilmeli" görüşüne ait örnek ifade: "...taşıma yapan kişilere yönelik eğitimler yapılmalıdır." (MY6), "Yardımcı personel olmalı" görüşüne ait bazı örnek ifade: "...servislerde yardımcı personel bulundurulması. (M1). "Araçlar iyileştirilmeli" ve "Yemekler iyileştirilmeli" görüşlerine ait bazı örnek ifadeler şunlardır: "...Araçların ayrı bir muayene istasyonundan geçirilmesi gerekiyor..." (M13). "Taşımali eğitim genel olarak komple değişmeli de, şimdi şu şekilde araçların daha modernize edilmesi..." (MY16). Diğer

kodlamalara ait örnekler ise şöyledir: "...Evlerine yakın yerlere okullar yapılabilir." (MY2). "... Kesinlikle taşıma ihalelerine katı kurallar gelmeli, sorumluluk idareden zayıflatılmalı..." (MY6). "... yolların durumu düzeltilir..." (M11).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine ve velilere altıncı olarak "Taşıma merkezinde verilen beslenme hizmetine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? şeklinde soru yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların beslenme hizmetini "1. Yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı, 2. Sağlık ve hijyen koşulları, 3. Sıcak yemek uygulaması, 4. Çocukların görüşlerinin alınması, 5. Ceza ve denetim olmalı, 6. Kumanya kaldırılmalı, 7. Rahat ve yeterli yemekhaneler " kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ve velilerin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 6'da gösterilmiştir;

Tablo 6. Okul Yöneticilerine ve Velilere Göre Beslenme Hizmeti

Beslenme hizmetine ilişkin görüşler	Yönetici (f)	Veli (f)	Toplam	%
Yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı	8	7	15	28,3
Sağlık ve hijyen koşulları	6	5	11	20,8
Sıcak yemek uygulaması	8	1	9	17
Çocukların görüşlerinin alınması	5	2	7	13,2
Ceza ve denetim olmalı	2	2	4	7,5
Kumanya kaldırılmalı	4	0	4	7,5
Rahat ve yeterli yemekhaneler	2	1	3	5,7

Tablo 6'ya göre okul yöneticilerinin ve velilerin beslenme hizmetine ilişkin görüşleri, %28,3 oranında yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı, %20,8 oranında sağlık ve hijyen koşulları, %17 oranında sıcak yemek uygulaması, %13,2 oranında çocukların görüşlerinin alınması, %7,5 oranında Ceza ve denetim olmalı ve kumanya kaldırılmalı %5,7 oranında rahat ve yeterli yemekhaneler şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı" görüşüne ait örnek ifade şöyledir: "...beslenmeyle ilgili yemek çeşidi ve yemek kalitesi artırılabilir." (M5). "Sağlık ve hijyen koşulları" görüşüne ait örnek ifade: "...temiz ve hijyenik yemek olmalı..." (M3). "Sıcak yemek uygulaması" görüşüne ait örnek ifadeler: "...Yani israf olduğundan sıcak yemek tarzı şeyler olmalıdır." (M1). "... soğuk yemek yerine sıcak yemek verilmesi lazım..." (MY2). "Çocukların görüşlerinin alınması" görüşüne ait örnek ifade: "...önceden yapılmış ihalede yemekler belli ama öğrenciler yemek konusunda memnun değil . onların önemsenmesi lazım..." (MY2). "Ceza ve denetim olmalı" ve "Kumanya kaldırılmalı" görüşlerine ait bazı örnek ifadeler şunlardır: "...Bence iyi bir uygulama ve eğer iyi denetlenirse temiz ve güvenilir bir beslenme sağlanıyor." (MY22). "... cezai işlem de önlem olabilir." (V1). "... kumanya kaldırılmalı." (M3).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine yedinci olarak "Taşıma merkezinin fiziki durumunun (bahçe, spor salonu, derslikler, laboratuvar, kütüphane) yeterliliğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?" şeklinde soru yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların okulların fiziki durumunu "1. Fizikken yeterliyiz, 2. Fiziken yeterli değiliz, 3. Yemekhanemiz yok, 4. Spor salonumuz yok, 5. Laboratuvarımız yok" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 7'de gösterilmiştir;

Tablo 7. Okul Yöneticilerine Göre Fiziki Durum

Fiziki duruma ilişkin görüşler	f	%
Fizikken yeterliyiz	16	44,4
Fizikken yeterli değiliz	8	22,2
Yemekhanemiz yok	7	19,4
Spor salonumuz yok	3	8,4
Laboratuvarımız yok	2	5,6

Tablo 7'ye göre okul yöneticilerinin okul binalarının fiziki durumuna ilişkin görüşleri, %44,4 oranında fizikken yeterliyiz, %22,2 oranında fizikken yeterli değiliz, %19,4 oranında yemekhanemiz yok, %8,4 oranında spor

salonumuz yok, %5,6 oranında laboratuvarımız yok şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Fizikken yeterliyiz" görüşüne ait örnek ifade: "Fiziki durumumuz, spor salonumuz, yemekhanemiz, laboratuvar, derslikler vb. şartlarımız taşımaya elverişlidir." (MY6). "Fizikken yeterli değiliz" görüşüne ait örnek ifade: "...Çevreden çok öğrenci geldiği için tüm alanları derslik oldu. Bunun için fiziki şartları uygun okullar yapılmalıdır." (M3). "Yemekhanemiz yok" görüşüne ait örnek ifade: "Okulumuzun fiziki durumu olarak kütüphane, spor salonu, derslikler yeterlidir, yemekhane durumumuz yeterli değil..." (M5). "Spor salonumuz yok" ve "Laboratuvarımız yok" görüşlerine ait bazı örnek görüşler şunlardır: "...Eksik olan spor salonumuz var. Genel itibariyle fiziki durumumuz kaldırıyor taşımaya." (M1). "... Derslikler vb yeterli ama spor salonu ve laboratuvarımız yetersizdir." (MY2).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine sekizinci olarak "Öğrencileri taşıyan araçların güvenliliğine ve araçta personel olup olmadığına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?", velilere de "Taşımaya eğitim kapsamında verilen 'servis' hizmetine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Sizce servis uygulamasının barındırdığı riskler neler olabilir?" şeklinde sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların servis hizmetine ilişkin görüşlerini, "1. Yardımcı personel olmalı, 2. Araçlar güvenlidir, 3. Şoförler eğitilmeli, 4. Araçlar güvensizdir, 5. Araçlar iyileştirilmeli, 6. Denetimler artırılmalı, 7. Servisler çocukları yerinden almalı, 8. Kapasite aşılmamalı" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ve velilerin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 8'de gösterilmiştir;

Tablo 8. Okul Yöneticilerine ve Velilere Göre Servis Hizmeti

Servis hizmetine ilişkin görüşler	Yönetici (f)	Veli (f)	Toplam	%
Yardımcı personel olmalı	20	9	29	36,8
Araçlar güvenlidir	10	1	11	13,9
Şoförler eğitilmeli	5	4	9	11,4
Araçlar güvensizdir	8	-	8	10,1
Araçlar iyileştirilmeli	5	3	8	10,1
Denetimler artırılmalı	4	3	7	8,9
Servisler çocukları yerinden almalı	-	4	4	5,1
Kapasite aşılmamalı	-	3	3	3,7

Tablo 8'e göre okul yöneticilerinin ve velilerin servis hizmetine ilişkin görüşleri, %36,8 oranında yardımcı personel olmalı, %13,9 oranında araçlar güvenlidir, %11,4 oranında şoförler eğitilmeli, %10,1 oranında araçlar güvensizdir ve araçlar iyileştirilmeli, %8,9 oranında denetimler artırılmalı, %5,1 oranında servisler çocukları yerinden almalı ve %3,7 oranında kapasite aşılmamalı şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Yardımcı personel olmalı" görüşüne ait örnek ifade: "...araçlarda yardımcı personel olması gerekiyor. Şu anda yardımcı personel yok ama olması gereken bir şey kemer ve yer güvenliği için." (M1). "Araçlar güvenlidir" görüşüne ait örnek ifade: "Araçlar sıkıntı yaşamamaktadır,..." (MY2). "Şoförler eğitilmeli" görüşüne ait örnek ifade: "... Taşımaya araçlardaki şoförlerin yeterliliği, seçimi, takibi profesyonel olarak yapılmıyor. Herhangi bir güvenlik soruşturmasında geçirilmiyor." (MY6). "Araçlar güvensizdir" görüşüne ait örnek ifade: "Araçların güvenliğinde eksiklikler var..." (M3). "Araçlar iyileştirilmeli" görüşüne ait örnek ifade: "...Kurumsallaşma sağlanmalı. Bir firma, bünyesindeki servisleri sık sık kontrol etmelidir." (V12). "Denetimler artırılmalı" görüşüne ait örnek ifade: "...araçlarda, okul olarak denetimlerimizi yapıp takibini sağlıyoruz..." (MY2). Diğer kodlamalara ait örnekler şunlardır: "Servislerle papaz oluyoruz, çok öğrenci bindirilmeye çalışılıyor. Okul denetimleri yetersiz kalıyor. Bir çocuk fenalık geçirse önlem alınamayacak." (M15). "...Emniyet kemeri takılabilir. Servis hareket halindeyken öğrencilerin ayağa kalkmaması sağlanabilir." (V1).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine dokuzuncu olarak "Taşımaya eğitim kapsamında okuyan öğrencilere sunulan ilk yardım ve sağlık hizmetlerinin yeterliliği hususundaki düşünceleriniz nelerdir?" şeklinde soru yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların sağlık hizmetine ilişkin görüşlerini, "1. Yakınlardaki sağlık kuruluşuna yönlendirme, 2. Küçük çaplı sağlık hizmeti, 3. Yetersiz sağlık hizmeti, 4. Eğitilmiş, deneyimli öğretmenlerle ilk yardım, 5. Yeterli sağlık hizmeti, 6. Sağlık bakanlığı tarama uygulamaları" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ilgili soru kapsamında

verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Okul Yöneticilerine Göre Sağlık Hizmeti

Sağlık hizmetine ilişkin görüşler	f	%
Yakınlardaki sağlık kuruluşuna yönlendirme	19	29,7
Küçük çaplı sağlık hizmeti	14	21,9
Yetersiz sağlık hizmeti	14	21,9
Eğitilmiş, deneyimli öğretmenlerle ilk yardım	7	10,9
Yeterli sağlık hizmeti	6	9,4
Sağlık bakanlığı tarama uygulamaları	4	6,2

Tablo 9'a göre okul yöneticilerinin sağlık hizmetine ilişkin görüşleri, %29,7 oranında yakınlardaki sağlık kuruluşuna yönlendirme, %21,9 oranlarında küçük çaplı sağlık hizmeti ve yetersiz sağlık hizmeti, %10,9 oranında eğitilmiş, deneyimli öğretmenlerle ilk yardım, %10,1 oranında araçlar güvensizdir ve araçlar iyileştirilmeli, %9,4 oranında yeterli sağlık hizmeti, %6,2 oranında sağlık bakanlığı tarama uygulamaları şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Yakınlardaki sağlık kuruluşuna yönlendirme" görüşüne örnek ifade: "...Yakında sağlık ocağı olduğu için anında götürebiliyoruz. Öğretmenler refakatinde sağlık kuruluşlarına yönlendiriyoruz..." (MY6). "Küçük çaplı sağlık hizmeti" görüşüne ait örnek ifade: "...küçük çaplı sağlık hizmetlerini biz sunuyoruz. Diğer sıkıntılar için 112'yi arıyoruz..." (M3). "Yetersiz sağlık hizmeti" görüşüne ait örnek ifade: "İlk yardım ve sağlık hizmetleri yok, profesyonel anlamda yok..." (MY8). "Eğitilmiş ve deneyimli öğretmenlerle ilk yardım" görüşüne ait örnek ifade: "...seminer ve kurslara katılan öğretmenlerin bilgisi ve acil vakalarda öğretmenlerimiz..." (MY18). "Yeterli sağlık hizmeti" görüşüne ait örnek ifade: "...açısından sıkıntılı bir durumla karşılaşmadık." (M21). Diğer kodlamalara ait örnekler ise şunlardır: "Taşınabilir sağlık toplu merkezlerinden ağız, diş, işitme testleri gibi belli aralıklarla testler yapıldığından sorun yaşamıyoruz." (M1). "... Okullarda revir olmalı ve donatılması ödenekleri bakanlıkça çıkarılabilir." (MY6).

Araştırma amacına uygun olarak çalışmaya katılan okul yöneticilerine son olarak "Taşınabilir eğitimin dışında olmasını istediğiniz alternatif bir eğitim yöntemi var mı? Lütfen paylaşır mısınız?" şeklinde soru yöneltilmiş ve alınan cevaplara bağlı olarak yapılan analiz sonucu katılımcıların taşınabilir eğitime alternatif görüşlerini, "1. Okulu olmayan en yakın yere okul yapılmalı, 2. Yatılı okullar ve pansiyonlar artırılmalı, 3. Taşınabilir eğitim kalkmalı" kavramları ile ifade ettikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin oluşan kodlamalar Tablo 10'da gösterilmiştir;

Tablo 10. Okul Yöneticilerine Göre Taşınabilir Eğitime Alternatif Uygulamalar

Alternatif olabilecek görüşler	f	%
Okulu olmayan en yakın yere okul yapılmalı	19	63,3
Yatılı okullar ve pansiyonlar artırılmalı	8	26,7
Taşınabilir eğitim kalkmalı	3	10

Tablo 10'a göre okul yöneticilerinin taşınabilir eğitime alternatif olacak görüşleri, %63,3 oranında okulu olmayan en yakın yere okul yapılmalı, %26,7 oranında yatılı okullar ve pansiyonlar artırılmalı, %10 oranında taşınabilir eğitim kalkmalı şeklinde sıralanmıştır. Katılımcıların ilgili soru kapsamında verdikleri cevaplara ilişkin örnekler ise şöyledir;

"Okulu olmayan en yakın yere okul yapılmalı" görüşüne ait örnek ifade: "O çocuğun olduğu bulunduğu yerde okul yapılmalıdır. Uzun vadeli düşündüğünde daha karlıdır." (MY12). "Yatılı okullar ve pansiyonlar artırılmalı" görüşüne ait örnek ifade: "...YİBO'lar, pansiyonlu okullar yapılabilir. Sonuçta taşımaya ciddi para ayrılıyor ve bu para boşuna gidiyor bence." (MY6). "Taşınabilir eğitim kalkmalı" görüşüne ait bazı örnek ifadeler şunlardır: "Taşınabilir eğitim kaldırılmalı..." (M7). "Şu anki şartlarda taşınabilir eğitime alternatif bir eğitim yöntemi yoktur." (MY18).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada taşımali eğitim veren ilk ve ortaokullardaki yöneticilerin ve öğrenci velilerinin taşımali eğitim yaparken karşılaşılabilecek riskler ve bu risklerin yönetimi hakkındaki görüşlerinin ortaya koyulması amacıyla nitel bir araştırma yapılmıştır. Bu alanda yapılmış araştırma sayısı her ne kadar fazla ise de hem yönetici hem de veli görüşünün alındığı ve risklerin tartışıldığı araştırma sayısının literatürde daha az sayıda olduğu görülmüş ve var olan araştırmalar, bu araştırma sonuçlarıyla desteklenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada yöneticilerin risk ile ilgili algıları incelendiğinde iki ana fikir üzerinde durdukları görülmektedir. Bu görüşlerin ilki "Problemin ortaya çıkma ihtimali"dir. Risk ile ilgili görüşlerini ifade eden yöneticilerin, riski daha çok "ihtimal, olasılık" bağlamında açıkladıkları görülmektedir. Her ne kadar ihtimal veya olasılık ile risk kavramları aynı anlama gelmese de risk, olasılık ve belirsizlik kavramlarıyla oldukça yakından ilintilidir (Emhan, 2009, s. 210). Risk kavramının doğasında yer alan net olmama hali onu ihtimal ve belirsizlik kavramlarıyla anılır hale getirmiş olabilir. Çoğör (2016, s. 4)'e göre de risk, çoğunlukla tam ve net olarak bilinemez ya da öngörülemez. Belirsizlik vardır. Bu anlamda yöneticiler tarafından yüksek düzeyde ifade edilen bu görüş, risk için yapılan değerlendirmelere aykırı değildir veya anlamlıdır denilebilir. Bu anlamda katılımcıların yaptığı risk tanımları literatürdekiyle örtüşmektedir.

Yöneticilerin üzerinde en çok durdukları diğer görüş ise "kaza, yaralanma, sakatlanma, ölüm tehlikesi" olmuştur. Risk; ihtimal, olasılık ve belirsizlik kavramları gibi tehlike kavramıyla da ilişkilidir. Dünya Sağlık Örgütü (2019), risk faktörünü, bir bireyin, bir hastalığın ya da yaralanmanın oluşma olasılığını artıran herhangi bir özelliğe ya da duruma maruz kalması olarak tanımlarken Çoğör (2016, s. 4)'e göre riske geniş anlamda iki farklı yaklaşım söz konusudur: Birinci yaklaşımda risk, belirsizlik anlamına gelirken bu durum hem olumlu hem olumsuz sonuçlar içerebilir. İkinci yaklaşımda ise risk, tehdit/tehlike anlamına gelir. Bu durum ise yalnızca olumsuz sonuçlar içerir. Yöneticilerin bu kategoride vermiş oldukları kaza, yaralanma, ölüm vb. tehlike ifadelerinin, onların risk'e ilişkin algılarının olumsuz olduğunu gösterdiği ve en çok katıldıkları birinci görüş olan 'ihtimal' ifadesinde de bir olumsuz algıyla bunu ifade ettikleri söylenebilir.

Risk'e ilişkin yöneticilerin vermiş oldukları yanıtlardan dikkate alınabilecek diğer bir görüş ise "Önlem almak" 'tır. Her ne kadar risk ile ilgili tanımlamalarda bu kavram ile karşılaşılmasa da risk yönetimi ile ilgili yapılan tanımlamalarda 'önlem' ifadesi görülebilmektedir. Yöneticilerin riske ilişkin vermiş oldukları bu yanıtta riskten ziyade riskin yönetilmesi üzerine görüş belirttikleri söylenebilir. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı da riskin yönetilmesini; "İdarenin hedeflerine ulaşabilmek için her seviyede risklerini belirli bir yöntemle sistematik olarak, tespit etmesi, değerlendirmesi, risklerin etkilerini azaltmak için önlemler alması ve bu sürecin etkin işlenmesini sağlayacak şekilde izlemesidir." (Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı [UDH], 2016) olarak tanımlamıştır.

Yöneticilerin ve velilerin taşımali eğitim uygulamasına ilişkin görüşleri incelendiğinde, iki ayrı durumun oluştuğu görülmektedir. Katılımcılar görüşlerinde bir yandan taşımali eğitim uygulamasını tanımlarken bir yandan da uygulamayı faydalı bulup bulmadıklarını da ifade etmişlerdir. Taşımali eğitimle ilgili düşüncelerden üzerinde en çok durulanları ise "Yakında okul olmamasından dolayı taşınma" ve "Bir yerden diğerine, evden uzağa taşınma işlemi" olmuştur. Yöneticilerin ve velilerin üzerinde durdukları bu iki faktör incelendiğinde MEB (2018, s. XXI)'in , taşımali eğitim için yapmış olduğu , 'çeşitli nedenlerle birlikte okula erişimde sorunlar yaşayan ilkököl, ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerinin belirlenen okullara günü birlik taşınarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulama' tanımına ulaşılabiliriz. Tanımda yer alan sorunlardan biri de çeşitli sosyal, ekonomik ve coğrafi gibi faktörlerden dolayı her yere okulun yapılamamasıdır. Katılımcılar, taşımali eğitimin uygulanma nedenini, bir sorun olarak gördükleri 'Yakında okulun olmamasına bağlayıp bu uygulamanın bir yerden başka bir yere taşınma şeklinde yapıldığını ifade ediyorlar.

Taşımali eğitim uygulaması için katılımcıların yaptıkları 'Maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin taşınması' şeklindeki tanımlamaya bakıldığında bu düşüncenin de taşımali eğitimin yapılma gerekçeleriyle örtüşüğünü ifade edebiliriz. Her ne kadar taşımali eğitim, asıl amaç olarak 'maddi durum' kriterini baz almasa da uygulama sırasında fırsat eşitliğinin sağlanmasında fayda sağladığı için katılımcıların bu görüşü bu doğrultuda mantıklı görülebilir. İnan ve Demir(2018, s. 342)'in bu anlamda; taşımali eğitim, parasız eğitim, ücretsiz ders kitabı ve bölge okullarının

kurulması gibi çocuklara eğitim imkânının tanınması anlamında Türkiye'de eğitimde fırsat eşitliği açısından ortaya konan kamu politikalarını sıraladığı görüşleri de bu durumu destekler niteliktedir.

Taşınmalı eğitim uygulamasının faydalı olup olmamasıyla ilgili görüşler incelendiğinde yöneticilerin ve velilerin zıt fikre sahip oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılım sağlayan yöneticiler, fayda anlamında velilerden daha olumsuz görüşe sahiptirler. Yöneticilerin taşınmalı eğitim ile ilgili olumsuz yargılarına, ifade ettikleri üzere taşınmalı eğitimle ilgili karşılaştıkları sorunların çokluğu neden oluyor olabilir. Yöneticilerin birçoğu, taşınmalı eğitimle ilgili yaşadıkları sorunlarda yalnız kaldıklarını ve üst birim tarafından sorunlarına çözüm üretilemediğini ifade etmişlerdir. Veliler taşınmalı eğitimle ilgili olumlu görüşlerini sıralarken de daha çok servis uygulamasının kendileri için çok olumlu bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Çoğu çalışan olan bu veliler, taşınmalı eğitim sayesinde çocuklarının eğitimden mahrum kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Velilerin görüşlerinden yola çıkarak, alternatifinin olmaması ve coğrafi şartların zorluğu içerisinde taşınmalı eğitim veliler için önemi büyük bir uygulama olarak gözükmüyor diyebiliriz. Küçük'ün (2010, s. 68) yapmış olduğu araştırmada ortaya çıkan taşınmalı ilköğretim uygulamasının iş yükünü taşınmalı eğitim yapılan okullarda arttırdığı ve yöneticilerin de diğer işlerle birlikte düşünüldüğünde bu durumdan olumsuz etkilendikleriyle ilgili bulgusu yöneticilerin düşüncelerini, Şahban'ın (2016, s. 38) yapmış olduğu araştırmada ise 'taşınmalı ilköğretim uygulamasının doğru ve devam etmesi gereken bir uygulama' görüşünün velilerin en çok katılım gösterdikleri maddeler arasında olması, velilerin buradaki görüşlerini desteklediği söylenebilir.

Hem yöneticilerin hem de velilerin taşınmalı eğitimde risk faktörlerine ilişkin olarak yüksek oranda katılım gösterdikleri "Zehirlenme ihtimali" kategorisi içerisindeki yanıtlara baktığımızda katılımcıların taşınmalı kapsamda verilen beslenme hizmetine ilişkin kaygılarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Yaşanan vakaların yöneticileri bu düşünceye ittiği söylenebilir. Yöneticiler, gelen yemekleri kendilerinin dahi beğenmediklerini, çocukların hoşlanmadan yediklerini birebir görüşmelerinde duyduklarını ifade etmişlerdir. Yine yöneticilerin bu kapsamda ifade ettikleri, yemeklerden çıkan yabancı maddelerin varlığı ile ilgili durumla örtüşmektedir. Uslu'nun (2017, s. 21) 38 taşınmalı öğrenciyle yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin %34'ü yemeklerin tatlarının iyi olmadığını okulda bu yemekleri yemek istemediklerini belirtmişlerdir. Okul çocuklarına, büyüme-gelişmenin sürdürebilmesi ve sağlığını korunabilmesi için yaşa uygun optimal beslenmenin sağlanması gerekir. Çocuğun beslenmesinde okul yemekleri önemli rol oynamaktadır. Çünkü özellikle büyük şehirlerde eskiyle kıyaslandığında, çocuklardan pek çoğu günün önemli bir kısmını okulda geçirmektedir. (Garipağaoğlu ve Özgüneş, 2008, s. 157). Velilerin beslenme ile ilgili zehirlenme riskini ifade etmelerindeki neden ise çocukların ailelerine okulda yemek yemek istemediklerini belirtmeleri ve beslenme hizmetinden faydalandıklarında karın ağrısı, mide bulantısı, kusma vb. şikâyetler yaşamaları olabilir. Velilerin görüşlerini incelediğimizde birçok velinin taşınmalı kapsamda verilen yemekleri çocuklarına yedirmedikleri ve evde hazırladıkları yiyecekleri çocuklara verdiklerini ifade ettikleri görülebilir.

Katılımcıların hemen hepsinin ortak bir şekilde ifade ettiği bir diğer görüş "Eğitimsiz şoförlerin varlığı" kategorisi olmuştur. Yöneticiler, şoförlerin yeterince eğitim almadıklarını, bu durumdan dolayı da şoförlerin kendileriyle, öğretmenlerle, öğrencilerle ve velilerle nasıl diyaloga girmeleri gerektiğini bilmediklerini savunmuşlardır. Hatta yine bu durumdan dolayı hız kurallarına uymadıklarını, kaza risklerine neden olduklarını belirtmişlerdir. Veliler de servislerin çocuklarını çok erken gelip aldığını ve eve geç bıraktıklarını, bu durumun da risk oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Yine sonuçları itibarıyla velilerin bu görüşünü destekleyebilecek bir araştırmada öğrenciler, taşınmalı eğitimin servis boyutu ile ilgili olumsuzluk olarak sabah çok erken ve genellikle aç servis araçlarına bindiklerini, yollarda uykularının gelip midelerinin bulandığını bildirmişlerdir (Küçüksüleymanoğlu, 2006). Öğretmenlerle yapılan başka bir araştırmada ise görüşmeye katılan öğretmenlerden bazıları servis şoförlerinin kurallara uymadıklarını ciddiyetsiz ve dikkatsiz olduklarını ifade etmişlerdir (Bilek ve Kale, 2012, s. 619). Şoförlerle ilgili ifade edilen tüm bu görüşlere bağlı olarak, katılımcılarda güçlü bir şekilde şoförlerde bir eğitim eksikliğinin olduğuna dair inanç taşıdıkları ifade edilebilir.

"Servislerin kaza ihtimali" görüşüne baktığımızda ise buradaki velilerin yöneticilere göre katılımlarının daha az olduğunu görmekteyiz. Velilerin bu riski az görmelerindeki neden olarak daha önce böyle bir olayın başlarına gelmemesi veya böyle bir durum almamaları gösterilebilir. Yöneticiler ise bu görüşlerine destek olarak servis şoförlerinin hız kurallarını ihmal ettikleri anlara şahit olmalarını ve eğitimsizliklerinden kaynaklı olarak böyle bir şeyin yaşanmasının muhtemel olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Taşınmalı öğrencilerle yapılan bir araştırmada katılımcıların % 23'ü kaza yapmaktan korktuğunu, şoförlerin arabayı çok hızlı kullandığını ve şoförlerinin çok yaşlı olduğu için dalgınlıkla kaza yapmasından korktuğunu ifade etmişlerdir (Yurdabakan ve Tektaş, 2012, s. 518). Daha

önceki yanıtlarla birlikte değerlendirildiğinde taşımalı eğitimde şoförlerin büyük bir risk faktörü olarak görüldüğü söylenebilir.

"Servis içi donanımsal yetersizlikler" ve "Servislerde hosteslerin(yardımcı personelin) bulunmaması" kategorilerine verilen yanıtlar incelendiğinde hem velilerin hem de yöneticilerin tamamına yakınının donanımdan kastının servis içinde kameranın ve emniyet kemerlerinin bulunmaması olduğu görülmektedir. Bu eksiklerin risk olduğunu ifade eden katılımcılar, bazı araçların yaşlarının da büyük olmasının da bunda etkili olduğunu savunmuşlardır. Servislerde yardımcı personelin olması gerektiği yönetmelikçe açık olmasına rağmen hiçbir serviste yardımcı personelin olmaması, katılımcıların görüşme boyunca farklı sorularda da sık sık üzerinde durdukları bir faktör olmuştur. Servis hizmetinden yararlanan öğrencilerin anneleriyle yapılan bir araştırmada katılımcı anneler, okul servislerinin; modelinin yüksek olmasını, okul taşıtı özellikleri taşımasını yani emniyet kemeri, kamera, işaret ve levha ile ergonomik olmasını, içerisinde yardımcı personelin olmasını ve yaş gruplarına göre öğrenci taşınmasını ifade etmişlerdir (Kadıroğlu ve Tüfekci, 2017, s. 18). İlgili kanun düzenlemesine rağmen yardımcı personelin bulunmaması ayrı bir sorun olmakla beraber serviste bulunan yaşça küçük ve yetersizliğe sahip öğrenciler için de bir risk taşıdığı ifade edilebilir.

Katılımcıların üzerinde en çok durdukları risk yönetme metotlarına bakıldığında üzerinde en çok durulan yöntemin "Denetimle önlem alma" olduğunu görülmektedir. Ayrıca ilgili sorudaki bu kategori, velilerin görüşlerinin yöneticilerle aynı olduğu tek kategoridir. Veliler, yöneticiler gibi okulda taşımalı eğitimle ilgili sorunlarda yetki sahibi olmadıkları için aldıkları önlemlerden ziyade yapılabileceklerini aktarmışlardır. Yöneticilerin görüşlerine baktığımızda ellerindeki yaptırım güçlerinin zayıf olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Her ne kadar yöneticilerin elindeki yaptırım gücü zayıf ise de risklerin yönetiminde en çok kullandıkları metot olarak denetim unsurunu saymaları denetimin, uygulamalar ve uygulayıcılar üzerindeki güçlü etkisini gösteriyor olabilir. Taşımalı eğitimde servis hizmeti sunanların ya da yemek şirketi çalışanlarının denetim mekanizmasından ne denli etkilendikleri bilinmemekle birlikte elde edilen bulgulara göre bu uygulayıcıların sorunlu davranışlarına islah metodu olarak eldeki en etkili mekanizmanın da sürekli denetim yapmak olduğu söylenebilir. Yöneticiler, taşımalı eğitimdeki riskleri yönetirken denetim unsurunu en çok servisler ve servis şoförlerine karşı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Beslenme hizmetine ilişkin bir denetimin kendilerince yapılmadığını ifade eden yöneticiler, bunun ancak üst yönetim birimlerince mümkün olduğunu, onların da bu konuyu aksattıklarını ifade etmişlerdir. Farklı araştırmalarda da yöneticiler ve öğretmenler 'denetim' ile ilgili ifadelerini hep servis ve servis şoförleri için kullanmışlardır. Taşımalı eğitim üzerine yapmış olduğu bir araştırmaya göre Şan (2012, s. 107) da, taşıma araçlarının okul taşıtları yönetmeliğine uygun olması gerektiğini, bu konunun hassas olduğunu, çok sıkı denetimlerin olması gerektiğini ve şoförlerin ihlallerinin göz ardı edilmemesi gerektiği önerisini dile getirmiştir. Yine başka bir araştırmada Bilek ve Kale (2012, s. 627) de her ne kadar taşıma yönetmeliğinde servis standartları belirlenmiş olsa da denetimin eksik olduğunu ve diğer çeşitli faktörlerden dolayı servislerin yeterli donanıma sahip olmadığını, servislerin denetimine verilen önemi artırarak bir standardın oluşturulması gerektiğini ve yine yemek şirketlerinin de denetimine önem vererek taşımalı kapsamda sunulan hizmetlerin kalitesinin artacağını ifade etmişlerdir. Velilerin, denetim üzerine olan görüşleri incelendiğinde denetimin risk yönetiminde etkili olduğunu düşünmelerinin altında, denetimle beraber yapılacak kontrollerle şartların iyileştirilebileceği ve sorun ortaya çıkmadan önlem alınabileceği görüşünün hâkim olduğu söylenebilir.

Yöneticilerin, risk yönetim biçimlerinden "İkaz ve uyarıda bulunma" ve "Üst birimle iletişim" faktörlerine ait görüşleri incelendiğinde, yöneticilerin bu iki faktörü genelde birlikte saydıkları görülmüştür. Yönetmeliğe aykırı olan servis ve yönetmeliğe aykırı davranışlarda bulunan servis şoförleri ile beslenme hizmeti personelinin davranışlarına müdahalede ya da ilgili risklerde yönetim olarak 'ikaz ve uyarıda bulunma' yolunu tercih eden yöneticiler, buradan herhangi bir verim elde edemezlerse üst birimle iletişim' yoluna gidip sorunu tutanak yoluyla çözmeye çalışmaktadırlar. Yöneticilerden bazıları, ikaz ve uyarıda buldukları sorunlu durumların çoğunun yeniden tekrar edildiğini belirtmişlerdir ancak üst birime gönderdikleri sorunların ve risklerin daha çabuk çözüme kavuştuğunu aktarmışlardır. Bu yaşanan durumlarında yöneticilerde çaresizlik, sorunların çözümüne yönelik gayrette isteksizlik oluşturduğu ifade edilebilir.

Riskleri yönetmede 'Öğretmen görevlendirilmesi' faktörünü ifade eden yöneticiler, servis ve beslenme ile ilgili uygulamalarda birden fazla öğretmeni, ilgili uygulamaların başına denetmen olarak görevlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerle görüşme yapılmadığından yapılan bu risk yönetim metodunun ne kadar başarılı olduğu bilinmemekle birlikte yöneticilerin görüşlerine baktığımızda sorumlulukların paylaşılması hususunda bu

durumun yöneticileri rahatlattığı anlaşılıyor. Yöneticiler; öğretmenlerin, okula başlarken öğrencileri servisten tutanaklarla indirdiklerini okul çıkışında da yine tutanaklarla bindirdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak okul yöneticilerinin bazıları bu uygulamanın da çözüm olmadığını, servisçilerin okul dışında fazla olarak bindirdikleri öğrencileri okula yakın güzergâhta indirerek denetimden kaçtıklarını ifade etmişlerdir. Yine yöneticilerin görüşlerinden bazılarına bakacak olursak; yemek şirketi tarafından gelen yemekleri tutanakla teslim alan görevli öğretmenlerin, yemeğin kalitesini kontrol amaçlı olarak 'yemeğin tadına bakarak' teslim alması ise riskleri yönetme açısından oldukça düşündürücüdür.

Okul yöneticileri, taşınmalı eğitim uygulamasında en fazla güvenlik ve denetimle ilgili konuların iyileştirilmesini, değişmesini beklemektedirler. Bir başka soruda yöneticilere riskleri nasıl yönettikleri sorulduğunda yöneticilerin birçoğu "Denetimle önlem alma" yanıtını vermişlerdi. Burada yine yöneticilerin çoğunluğu, taşınmalı eğitim uygulamasında 'güvenlik ve denetim artmalı' yanıtıyla bu uygulamaların değişmesini veya iyileştirilmesini istemişlerdir. Bu iki farklı sorudaki ortak yanıtları incelediğimizde, yöneticiler; yemek şirketlerinin, servislerin ve servis şoförlerinin uzman ekiplerce, düzenli olarak denetlenmesi gerektiği düşüncesini öne sürdüklerini görüyoruz. Servis ve şoförlerin, polis ve jandarmanın kontrol ve denetimiyle, yemek şirketlerinin de Milli eğitim müdürlüklerine bağlı denetmenlerle sürekli olarak denetiminin sağlanması gerektiğini aktarmışlardır. 'Güvenlik'ten kasıt olarak da servislerin denetimiyle kontrolsüz ve güvenli olmayan durumların azaltılmasını işaret etmişlerdir.

Yöneticilerin değişmesini bekledikleri görüşlere bakıldığında "Araçlar iyileştirilmeli" ve "Yemekler iyileştirilmeli" yanıtları görülmektedir. Yöneticilerin görüşleri incelendiğinde genel itibariyle araçların yaşı ile ilgili bir sıkıntının yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Ancak emniyet kemeri ve araç içi kameranın olmaması araçların karşılaşılabileceği durumlar adına risk olarak görülmüştür. Yöneticiler aynı zamanda yemekle ilgili sıkıntıların da çözülmesi gerektiğine inanmaktadırlar ve çocukların zehirlenme riski ile karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedirler. Yemek şirketleri tarafından sağlanan yemeğin hijyenik olmadığını ifade eden yöneticiler, daha şeffaf bir ihale yapılarak yemek verecek şirketlerin belirlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yemeklerin belirlenmesinde öğrenci görüşlerinin de alınması gerektiği fikri yine yöneticilerin görüşleri arasındadır. Bu görüşlerden yola çıkarak ilgili kanun düzenlenmesinde yer alan araç yaşı, bakımı gibi hususlar ile yemek hizmetinin kaideleri hususlarına daha çok dikkat edilmesi gerektiği ifade edilebilir.

Katılımcıların beslenme hizmeti ile ilgili görüşleri incelendiğinde "Yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı" olduğu görüşü, üzerinde daha fazla durulan durum olarak görülmektedir.. Yöneticiler ve velilerin beslenme ile ilgili vermiş oldukları tüm cevaplar birlikte değerlendirildiğinde beslenme ile ilgili olumsuz bir havanın hâkim olduğu söylenebilir. Katılımcılar bu ortamda en fazla, yapılan yemeklerin kalitesini dile getirmişlerdir. Yöneticilerin görüşlerini incelediğimizde bu şikâyetlerin daha çok; yemeklerdeki sebzelerin iyi yıkanmaması, bozuk malzemelerin kullanılması, kalitesiz bakliyat kullanımı, yemek içinden çıkan cisimler vb. durumlar üzerinden dile getirildiği görülmektedir. Taşınmalı eğitim ihale komisyonunda görev yapmış yöneticilerden bazıları bu durumun yeterince ödenek ayrılmamasından kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Van ilinde yönetici, öğretmen ve öğrencilerle yapılan bir araştırmada katılımcılar taşınmalı ilköğretime yeterli oranda ödenek ayrılmadığını belirtmişlerdir ve buna dayanarak araştırmacılar tarafından, taşınmalı öğrencilerin beslenme ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanarak, bu öğrencilere daha fazla ödenek ayrılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Yeşilyurt vd., 2007, s. 207). Yine yapılan başka bir araştırmada beslenme konusunda öğrencilerin görüşmelerde ve anketlerde belirttikleri sorunların başında zaman zaman yemek kalitesinin düşük olması gelmektedir (Seçer ve Yelken, 2009, s. 29). Yine öğrencilerle yapılan başka bir araştırmada verilen cevaplar incelendiğinde (% 35,71 "Evet" ve % 25,14 "Kısmen") yemeklerinin içinden farklı malzemelerin çıktığı yönünde görüş bildirmişlerdir (Ağırkaya, 2010, s. 60). Velilerin, yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı ile ilgili vermiş olduğu tüm bilgiler, kendilerine kendi çocukları tarafından verilmiş bilgiler olduğu anlaşılmaktadır. Veliler, öğrencilerinin anlattığı bilgilere göre çocuklarının yemeklerde kalitesiz malzeme kullanımı nedeniyle çoğu zaman okulda beslenme hizmetinden faydalanamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da öğrencilerin yemekler konusunda bir memnuniyetsizlik yaşadıklarını gösterebilir bir durumdur.

Katılımcıların beslenme hizmetine ilişkin üzerinde en çok durdukları diğer bir görüş "Sağlık ve hijyen koşulları"nın eksikliği olmuştur. Yöneticiler, ellerindeki imkanlar çerçevesinde yemekhane olarak kullandıkları alanların yeterince hijyenik olmadığını ifade etmişlerdir. Hem yöneticiler hem de veliler yemek şirketi tarafından gönderilen yemeklerin tam olarak nasıl koşullarda hazırlandığını bilemediklerini söylemişlerdir. Yemeklerin sıcak

kalmasını sağlayacak kutularda gelmesini olumlu bulan yöneticiler, yemeğin yanında gönderilen tabak ve kaşıkların uygun şekilde gönderilmediğini söylemişlerdir. Ayrıca yöneticiler yemek sonrası zehirlenme vakalarıyla öğrencilerin sağlıklarının da risk altında olduğunu ifade etmişlerdir. Taşımali eğitimde ihaleyi kazanan yemek şirketleri hijyen kurallarına oldukça dikkat etmelidirler aksi taktirde hem insan sağlığı tehlikeye girebilecektir hem de suçlu olan yemek şirketleri yüklü tazminatlarla ekonomik kayba uğrayabilecektir. Toplu beslenme sektöründe hem sağlıklı beslenmenin sağlanması hem de ekonomik kayıpların önlenmesi için bu konuda eğitim görmüş kişilere (gıda mühendisi, diyetisyen, beslenme uzmanı) sorumluluk verilmelidir (Sezgin ve Özkaya, 2014, s. 127). Toplu tüketim yerlerinde gıda, personel, yiyecek içeceklerle ilgili alanlar ve araç-gereç hijyeni ile ilgili kurallara, gıda güvenilirliği ve güvenilirliğin devamı için mutlaka uyulmalıdır. HACCP gibi etkin bir Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi ile bu işletmeler, gerekli hijyen kurallarını oluşturabilir ve devamlılığını sağlayabilir (Sezgin ve Artık, 2015, s. 60).

Katılımcıların beslenme hizmetine ilişkin diğer bir görüşleri ise "Sıcak yemek uygulaması"nın varlığı olmuştur. Okullarında sıcak yemek uygulaması olan yöneticiler, uygulamadan memnun olduklarını dile getirip devam etmesi gerektiğini dile getirirken, okullarında sıcak yemek uygulaması olmayan yöneticiler ise okullarına sıcak yemek uygulamasının gelmesini istemişlerdir. Sıcak yemek uygulamasını destekleyen katılımcıların hepsi kahvaltılık ya da börek tarzı kuru yiyecekleri okullarında istememişlerdir. Buna gerekçe olarak da bu tür yiyeceklerin çabuk bayatlayabilecek yiyecekler olmasını ve çocukların bu yemekleri yememesini, sonunda da bu tür yiyeceklerin atılarak israf edilmesini göstermişlerdir. Yapılan bir araştırmada araştırmacı, beslenme ile ilgili taşımali eğitim veren okulda öğrencilere mutlaka sıcak yemek verilmesi gerektiğini önermiş ve sebep olarak da; öğrencilerin genel itibarıyla okula gelmek amacıyla erken yola çıktıkları için yeterince kahvaltı yapamadıklarını, verilen kumanyaların yeterince besleyici olmadığını ve çoğunluğu kırsaldan gelen öğrencilerin kendi geleneksel beslenme alışkanlıklarıyla uyuşmadığını, bu sebepten de kalan yemeklerin israf olduğunu belirtmiştir (Recepoğlu, 2009, s. 443).

Yöneticilerin ve velilerin beslenme ile ilgili olarak ifade ettikleri diğer bir durum ise beslenme listesi oluşturulurken "Çocukların görüşlerinin alınması" gerekliliği üzerine olmuştur. Katılımcılar, beslenme hizmetinin çocuklara sunulduğunu, doğal olarak da onların fikirlerinin alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yöneticiler ve veliler, böylelikle çıkan yemeklerin çocuklar tarafından sevilerek yenilebileceğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada öğrencilerin %67'si öğle yemeği uygulamasını olumlu bulurken, aynı öğrencilerin %73'ü, yemek münüsünü ve kalitesini beğenmediklerini belirtmişlerdir (Yurdabakan ve Tektaş, 2012, s. 518). Öğrencilere çıkarılacak münülerde besin değerleri, kullanılacak sebzeler ve tüm bunların kalitesi kadar öğrencilerin görüşlerinin de alınıp menüye uygun oranlarda yansıtılması beslenme hizmetinin tüm taraflarını memnun edebilir.

Yöneticiler, genel olarak okullarının fiziki durumuna ilişkin "Fizikken yeterliyiz" görüşünü belirtmişlerdir. Bu yöneticiler, okullarının taşımali eğitim uygulamasını fizikken kaldırabilecek durumda olduğunu ifade etmişlerdir. Taşımali eğitim uygulamasında bu okullar, merkezi okul olarak kabul edildiğinden çevresinden taşımali eğitim uygulamasından faydalanacak birçok öğrenciyi bünyesine dahil eder. Kayıt çevresi dışından da öğrenci kabul edildiği için sınıfların yeterliliği, okul bahçesinin kapasitesi, yemekhanenin varlığı, kütüphane, spor salonu, laboratuvar gibi birçok alanın kapasitesinin taşımali eğitime müsait olması gerekmektedir. Akbaba ve Turhan (2016, s. 353), fiziksel olarak sorunlu bir eğitim ortamından yüksek seviyede bir çıktının beklenmesinin gerçekçi olmayacağını ifade etmiştir. Bu anlamda yüksek bir oranla 'yeterli' cevabının alınması olumlu bir durum olarak gösterilebilir.

Yöneticilerin bir kısmı ise "Fizikken yeterli değiliz" görüşüyle okullarının taşımali eğitim uygulamasını kaldırmakta sorunlarla karşılaştığını vurgulamıştır. Bu görüşü belirten yöneticilerin hemen hepsi, yemekhanelerinin olmadığını vurgulamışlardır. Spor salonumuz yok diyen yöneticiler olduğu gibi laboratuvarlarının olmadığını ifade eden yöneticilerin de olduğu görülmektedir. Okullarının fizikken yeterli olmadığını vurgulayan yöneticilerden özellikle yemekhanesi eksik olanlar, bu anlamda eksikliği kapatmak için, ya üst katlarda ya da bodrum katlarında uygun olan herhangi bir sınıfı yemekhaneye çevirdikleri görülmüştür. Hijyen ve güvenlik açısından önemli bir yere sahip olan yemekhanelerin aslında özel alanlar olarak yapılması gerekirken göz ardı edilip bodrum katlarında herhangi bir yere açılması ve bu alanların öğrencilerin kapasitesini kaldıramayıp daha da riskli alanlar haline gelmeleri beslenme hizmeti açısından olumsuz bir durum ortaya çıkarıyor denilebilir. Öğretmen ve öğrencilerle yapılan bir araştırmada verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %50'si sınıfların yeterli olup diğer faktörlerin yetersiz olduğunu vurgularken, %36.7'si okulun fiziki imkânlarının yetersiz olduğunu, %13.3'ünün ise fiziki imkânları

yeterli olduğunu vurguladığı görülmektedir. Ayrıca araştırmacı bu çalışmada taşımali eğitimin uygulandığı okullarda çocukların yemek yiyebilecekleri bir yemekhanenin ya da yemek yemeye uygun bir salonun olması gerektiğini ve özellikle kış günlerinde yemekten kalan arta zamanlarda öğrencilerin kalan zamanlarını değerlendirebilecekleri sınıftan ayrı bir dinlenme yeri veya spor salonu ile rahatsız olan öğrencilerin dinlenebileceği revirlerin olması gerektiğini vurgulamıştır (Arı, 2003, s. 112). Yine yapılan başka bir araştırmada okullarının fiziklen yeterli olup olmadığına ilişkin bir soruda, 27 öğretmen evet yanıtını verirken, 15 öğretmen ise hayır görüşünü belirtmiştir. Bu okullarda, okulların fiziki imkânlarının taşımali eğitim-öğretim için yeterli olmadığı, sadece sınıfların belli miktarda yeterli olduğu araştırmacı tarafından vurgulanmıştır. Yine araştırmacıya göre, taşıma merkezi okullarda yemekhaneye ya da çocukların rahatça yemek yiyebilmelerine uygun bir salona ihtiyaç vardır (Uslu, 2017, s. 23). Bir araştırmada ise öğretmenlerin yemekhanelerle ilgili görüşlerine bakıldığında bazı okulların yemekhanelerinin fiziklen yeterli düzeyde olmasına rağmen bazılarının ise fiziksel olarak çok yetersiz oldukları görüşü dikkat çekmektedir. Yine bu araştırmaya göre bir okulun da yemekhanesi mevcut değildir (Bilek ve Kale, 2017, s. 622). Birecik ilçesinde yönetici, öğretmen, öğrenci, veli ve şoförlerle yapılan bir araştırmada ise taşımali eğitim yapılan okulun fiziksel açıdan eksikleri olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiş ve araştırmacının kendisi tarafından da bizzat gözlemlenmiştir. Yine bu okulların öğrenci mevcutlarına karşın binalarının yetersiz olduğu, laboratuvarlarının olmadığı, materyaller açısından eksikliklerin olduğu ve dinlenme ile spor salonlarının olmadığı katılımcılar tarafından ifade edilmiş ve araştırmacı tarafından yerinde gözlemlenmiştir. Bu alanların olmamasından dolayı da aynı okulda katılımcılar, öğrencilerin öğle aralarında yemekten sonra dinlenemediklerini ve spor yapamadıklarını ifade etmişlerdir (Cinoğlu, Öztürk ve Demir, 2014, s. 224). Farklı tarihlerde yapılan araştırmalarda ortaya çıkan benzer sorunlar, taşımali eğitim uygulamasının yapıldığı merkezi okullarda fiziksel sorunların varlığını ortaya çıkarmaktadır. Etkili bir taşımali eğitim hizmeti sunumu için fiziksel donanımın da eksik olmaması önemlidir diyebiliriz. Bu anlamda öğrencilerin rahat ve hijyenik ortamlarda sağlıklı bir şekilde bu hizmeti almaları eğitim-öğretim verimi açısından da paydaşlara katkı sunabilir.

Katılımcıların vermiş oldukları diğer cevaplar incelendiğinde araçların güvenliliğine ilişkin velilerin ve yöneticilerin güvenli ve güvensiz söylemiyle ikiye ayrıldıklarını görülmektedir. Araçların güvenli olduğunu söyleyen katılımcılar, araçların yaşının, kalitesinin ihalede belirtilen usullere uygun olduğunu gerekçe olarak göstermişlerdir. Araçların güvenli olmadığını ileri süren katılımcılar ise araç modellerinin eski olduğunu ve ihalede belirtilen araçların şoförler tarafından kullanılmadığını, ihalede gösterilen araçla kullanılan araçların aynı olmadığını ileri sürmüşlerdir. Araçlar iyileştirilmeli görüşünü savunan yönetici ve veliler ise araç içinden de bahsederek bunu ifade etmişlerdir. Daha önce de bahsedildiği gibi araçlarda kamera ve emniyet kemerlerinin eksik olmaması hususunu ifade etmişlerdir. Araçların ihaleye uygun olduğunu ancak ihalede belirtilen araç model yaşının yüksek olduğunu, bunun en fazla 5 yaş olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yöneticilerin sağlık hizmetlerine yönelik vermiş olduğu yanıtlar incelendiğinde büyük bir çoğunluğunun 'Yakınlardaki sağlık kuruluşuna yönlendirme' üzerinde görüş belirttikleri görülmektedir. Yöneticiler, okullarında sunulan sağlık hizmetlerinde yetişmiş sağlık personeli olmadığı için acil durumlarda en yakındaki sağlık kuruluşuna varsa kendi şahsi araçlarıyla ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu anlamda yakınlarda sağlık kuruluşlarının var olmasının görüşme yapılan yöneticileri, öğrencilerin sağlıklı ilgili yaşayabileceği sıkıntılı durumlarda rahatlattığı ifade edilebilir. Ayrıca görüşlerden yola çıkarak öğretmenlerin şahsi araçlarının, her ne kadar araçta koruyucu tedbirler alınmasa ve içerisinde sağlık personeli bulunmasa da ambulans vazifesi gördüğü ifade edilebilir.

Yöneticilerin sağlık ile ilgili vermiş olduğu yanıtlarda dikkati çeken diğer ifadeler ise 'Küçük çaplı sağlık hizmeti' ve 'Yetersiz sağlık hizmeti' görüşleri olmuştur. Yöneticilerin vermiş olduğu bu yanıtlara bakıldığında okullarda sağlık ile ilgili yürütülen faaliyetlerin yeterli olmadığı söylenebilir. Yöneticiler, zaten büyük bir sıkıntı çıktığında ellerinden bir şey gelmediğini, derhal ambulans çağırdıklarını ya da yakınlardaki sağlık kuruluşlarına öğrencileri yönlendirdikleri ifade etmişlerdi. Burada da yöneticiler, yaşanabilecek diğer vakalarda da ecza dolabı seviyesinde önlemler alabildiklerini ve çoğu koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri materyallerinin eksik olduğunu ifade etmişlerdir.

Yöneticilerden bir kısmı 'Eğitilmiş ve deneyimli öğretmenlerle ilk yardım' hizmetlerini yürüttüklerini ifade etmişlerdir. Burada yöneticiler, öğretmenlerinin hizmet içi eğitim yoluyla gerekli sağlık hizmetleri ile ilgili bilgiyi kazandıklarını ve bunu uygulayabilecek yeterlikte olduklarını ifade etmişlerdir. Yine yöneticilerin bir kısmı okullarında 'Yeterli sağlık hizmetlerinin olduğunu belirtirken, diğer kısmı ise 'Sağlık Bakanlığı tarama uygulamaları' sayesinde yeterli hizmetin okullarında yürütüldüğünü belirtmişlerdir. Millî eğitim bakanlığı Temel

Eğitim Bölümü tarafından hazırlanan kurum standartları kılavuz kitabında yer alan standartlar incelendiğinde Standart 3.3. 'de 'Okulda çocuklara ihtiyaçlarına uygun, destekleyici sağlık ve beslenme hizmetleri verilir.' ve Alt Standart 3.3.1.'de de 'Çocukların sağlıklı gelişimlerini takip etme, destekleme ve geliştirmeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri yürütülür.' ifadesinin yer aldığı görülür (MEB, 2015a, s. 199). Belirlenen standartlar çerçevesinde görüşme yapılan okullarda yürütülen sağlık hizmetleri değerlendirildiğinde okullardaki sağlık hizmetleri gerçeğiyle belirlenen kurum standartlarının örtüşmediği ifade edilebilir. Ancak yapılan bazı araştırmalarda burada yapılan araştırmadaki mevcut durumun aksine veliler, çocuklarının taşınmalı eğitim uygulaması sayesinde daha fazla sağlık hizmetinden yararlandığını ifade etmişlerdir. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerle yapılan bir araştırmada velilerin %57'si çocuğunun taşıma merkezine gitmesinin, sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanmasını sağladığını ifade ederken, %43'ü ise taşıma merkezine gitmesi çocuğunun sağlık hizmetlerinden yararlanma şartlarını etkilemediğini ifade etmiştir (Şan, 2012, s. 95). Herhangi bir okulda taşınmalı eğitim uygulansın ya da uygulanmasın, toplu yaşam alanları olmalarından kaynaklı olarak okullar, birçok sağlık riski taşıyabilirler. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2015-2019 stratejik planını incelediğimizde Stratejik Hedef 2.1'in Hedefin mevcut durumu başlığı altında sağlık ve hijyen konusunda bireylerin bilinçlendirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında Ağız ve Diş Sağlığı Bilincinin Geliştirilmesi İş Birliği Protokolü, Okullarda Diyabet Eğitim Programı İş Birliği Protokolü, Beslenme Dostu Okullar Projesi İş Birliği Protokolü, Okul Sağlığı Hizmetleri İş Birliği Protokolleri imzalandığı, ayrıca Gençlerde Hijyen ve Cilt Sağlığı Bilincinin Geliştirilmesi Projesi, İlk Yardıma İlk Adım Projesi ve ERDEP Projesi ile birlikte 3 projenin daha hayata geçirildiği ifade edilmiştir (MEB, 2015b, s. 40).

Yöneticilerin taşınmalı eğitime alternatif önerileri incelendiğinde büyük çoğunluğunun taşınmalı eğitime alternatif olarak 'Okulu olmayan yere okul yapılmalı' önerisinde bulduklarını görülmektedir. Diğer görüşler incelendiğinde yöneticilerin bir kısmı 'Yatılı okullar ve pansiyonlar artırılmalı', diğer bir kısmı da 'Taşınmalı eğitim kalkmalı' önerisinde bulduklarını görülmektedir. Tüm cevaplar birlikte değerlendirildiğinde yöneticilerin taşınmalı eğitim uygulamasına alternatif orijinal bir öneri sunamadıkları söylenebilir. Yöneticilerin en yüksek yüzdeyle vermiş oldukları 'Okulu olmayan yere okul yapılmalı' önerisi, taşınmalı eğitimin çıkış gerekçesine aykırı bir durumdur diyebiliriz. Bilindiği üzere taşınmalı eğitimin varlık sebeplerinden biri de ekonomik gerekçeler idi. Okulu olmayan her yere yeni okulların yapılması ise devletin ekonomik olarak zor durumda kalmasına sebep olabilecek bir öneri sayılabilir. Sadece ekonomik nedenler de değil, her yere yeni bir okulun yapılması bazı yerleşim yerlerinde öğrenci sayısının parmak sayısı kadar kalması nedeniyle de uygulanamayabilir. Coğrafi şartlar, güvenlik durumları, ulaşım güclüğü gibi birçok etmen bu önerinin uygulama gücünü zayıflatan etmenlerdir.

'Yatılı okullar ve pansiyonlar artırılmalı' görüşünü incelediğimizde bu okullar ve pansiyonlarla ilgili yapılan araştırmalardan ortaya çıkan sonuçlara bakarak önerinin uygulanabilirliği üzerinde görüşte bulunabiliriz. Yılmaz (2012, s. 659) tarafından YİBO'lardaki sorunların 6.-8. sınıf öğrencilerinin algılarına göre değerlendirilmesine ilişkin yapılan bir araştırmada uygulanan anketin tüm sonuçları birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin anket maddelerine verdikleri cevapların genel ortalaması tüm 6.-8. sınıflarda "yetersiz" sınırları içerisinde kalmıştır. Araştırmacıya göre bu durum, bu okullarla ilgili öğrencilerin olumsuz görüşe sahip olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Yine yatılı bölge okullarıyla ilgili öğrenci ve öğretmenlere yapılan bir araştırmada öğretmenlerin araştırmanın açık uçlu olan son sorusuna vermiş oldukları cevaplar genel olarak şöyledir: Yatılı ilköğretim bölge okullarının kapatılmasını, buralarda sosyal aktivite alanlarının yetersiz olmasını, bu okullarda çalışan öğretmenlerin ücretlerinin az olmasını ve başka bir yorumda ise katılımcılar yine bu okullarda öğrencilerin aile sevgisinden uzak kaldıkları için öğrenmede zorluk çektiklerini belirtmişlerdir (Gökyer, 2011, s. 306). Yine bu sonuçlardan öğretmenlerin, YİBO'larla ilgili olumsuz algılarını açık bir şekilde görmek mümkündür. Öğrencilere yönelik yapılan bir başka araştırmada alınan sonuçlardan bazıları ise şunlardır: Banyolar sayı itibarıyla yeterli değildir ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Lavabo ve tuvaletler hem sayı hem donanım açısından yeterli olmayıp öğrencilerin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Etüt salonları öğrencilere yetmemektedir. Kullanım açısından yemekhaneler yeterli değildir. Öğrenciler açısından yatakhaneler de kullanışlı değildir (Uysal, 2016, s. 49). Türkiye'de yatılı bölge okulları ve pansiyonlar üzerine yapılan araştırmalardan birçoğu öğrencilerin eğitim kalitesi adına olumsuz sonuçlar ortaya koyuyor. Tüm bu sonuçlar beraber düşünüldüğünde burada yapılan araştırmada yöneticilerin, pansiyonların ve yatılı bölge okullarının artırılmasına ilişkin önerileri şu anki şartlar adına uygun gözükmüyor denilebilir.

Araştırma sonucunda katılımcılar, taşınmalı eğitimde yaşanabilecek en büyük risk faktörü olarak verilen beslenme hizmetine bağlı zehirlenme ihtimali ile servis hizmetinden kaynaklı yaşanabilecek kazaları görmüşlerdir. Şoförlerin

eğitimsiz olması, servis donanımı eksikleri ve servislerde yardımcı personel eksikliğini ise buna delil gösterdikleri anlaşılmaktadır. Yine bulgular incelendiğinde binaların fiziki altyapı sorunlarının var olduğu, öğrenci sağlığını korumak için yapılan uygulamaların eksik kaldığı ifade edilebilir. Taşımali eğitimde karşılaşılan sorunların ve risklerin önlenmesi için ise bu araştırmadaki bulgular ile bu alanda yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde şu önerilerde bulunulabilir;

Milli Eğitim Bakanlığı ve bakanlığın yetkilendireceği kişilerle taşımali eğitim komisyonu oluşturulup taşımali eğitim uygulandığı illerin, ilçelerin ve beldelerin bir risk haritası çıkarılmalıdır. Taşımali eğitimin artık uygulanmasının gerek kalmadığı alanlar tespit edilip buralarda uygulamaya son verilmelidir. Taşımali eğitim uygulamasında en büyük risk alanlarından birini oluşturan beslenme hizmetine yönelik kurallar oluşturulup ihlal eden yemek şirketlerine yaptırım uygulayıp yeni bir ihale verilmemelidir. Uygulama kapsamında yemek şirketleri, yemek seçiminde öğrencilerin de görüşlerini almalıdır. Taşımali eğitimin ulaşım ayağını oluşturan servislere yönelik kamera ve emniyet kemeri gibi donanımsal iyileştirmeler yapılmalıdır. Taşımali eğitim için yapılacak tüm ihaleler illerde bakanlık tarafından oluşturulan bir komisyonca şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Birbirine yakın olan yerleşim alanlarından merkezi bir okula taşınan öğrenciler için taşımali eğitim uygulamasına son verilip bu yerleşim alanlarına yakın bir noktada belirlenecek bir alana prefabrik de olsa yeni okullar yaptırılmalıdır. Risk yönetim becerileri ile ilgili okul idarecilerine hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir. Kuralları ihlal eden servis şoförleri ve yemek firmalarına karşı okul idarelerinin yaptırım gücü artırılmalıdır. Taşımali eğitim uygulamasından faydalanan öğrencilerin velilerine yönelik olarak velilerin haklarını ve sorumluluklarını öğrenecekleri bilgilendirici toplantılar düzenlenmelidir. Taşımali eğitimin yapıldığı merkezi okulların fiziki durumlarının yeterliliği gözden geçirilip ilgili okullarda iyileştirilmeler yapılmalıdır. Taşımali eğitimin yapıldığı merkezi okullarda yürütülen sağlık hizmetleri için ilgili okullarda revirler oluşturulup sağlık görevlisi istihdam edilmelidir. Hâlihazırda taşımali eğitimle ilgili yasal bir düzenlemenin olduğu bilinmektedir. Ancak bu yasanın daha iyi bir şekilde uygulanabilmesi için merkez ve yerel teşkilatlar işbirliği içinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağırkaya, A. (2010). *Taşımali eğitim uygulamasında öğretmenler ve öğrencilerin karşılaştıkları güçlükler*. (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akbaba, A., ve Turhan, M. (2016). İlköğretim okul binalarının fiziksel sorunlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi (Van il örneği). *KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12). 341-357. Erişim adresi: <http://acikerisim.ktu.edu.tr/jspui/>
- Arı, A. (2000). *İlköğretim uygulamalarının değerlendirilmesi normal, taşımali ve yatılı ilköğretim okullarının karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Bilek, E., ve Kale, M. (2012). Taşıma merkezi okullarda görev yapan öğretmenlerin göre taşımali eğitim uygulaması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3). 609-632. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/76923>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cinoğlu, M., Öztürk, M., ve Demir, H. (2014). Birecik'te taşımali eğitim uygulamalarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11). 211-229. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/diclesosbed/issue/61618/920183>
- Çokgör, O. (2016). Risk yönetimi, 1-70. Erişim adresi: <http://gazi.edu.tr/posts/download?id=153625>
- Dinçer, M. (2003). Eğitimin toplumsal değişme sürecindeki gücü. *Ege Eğitim Dergisi*, 3(1). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/egeefd/issue/4922/67338>
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2019). Risk factors. Erişim adresi: https://www.who.int/topics/risk_factors/en
- Emhan, A. (2009). Risk yönetim süreci ve risk yönetmekte kullanılan teknikler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3). 209-219. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/2672/35007>
- Garipağaoğlu, M., ve Özgüneş, N. (2008). Okullarda beslenme uygulamaları. *Çocuk Dergisi*, 8(3). 152-159. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/jchild/issue/57112/805511>
- Gökkyer, N. (2011). Yatılı ilköğretim bölge okullarının sorunlarına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 288-310. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873690.pdf>
- Güler, Ç., Çobanoğlu, Z. (1997). *Risk iletişimi ve risk yönetimi*. Ankara: İlköz Matbaası.

- İnan, M. ve Demir, M. (2018). Eğitimde fırsat eşitliği ve kamu politikaları: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2). 337-359. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ahbvuibfd/issue/39904/473769>
- Kabaş, N. (2006). *Taşımali ilköğretim uygulamasında karşılaşılan sorunlar (Bolu ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kadiroğlu, T. ve Tüfekci G. F. (2017). Güvenli okul taşımacılığında annelerin görüşleri ve beklentileri var: Niteliksel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(3). 13-23. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/hunhemsire/issue/30984/396251>
- Küçük, A. (2010). *Taşımali ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar (Aksaray İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2006). Taşımali eğitim (Bursa ili örneği). *İlköğretim Online*, 5(2). 16-23.
- Maya, İ. Ç. (2011). *Eğitim kurumlarında risk yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB (2015a). *Okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları standartları kılavuz kitabı yöneticiler, öğretmenler, maarif müfettişleri ve uzmanlar için kavramsal temeller ve uygulama*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2015b). *Milli Eğitim Bakanlığı 2015 - 2019 stratejik planı*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2018). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2017-2018*. Ankara: MEB Yayını.
- Recepoğlu, E. (2006). *Taşımali ilköğretim uygulamasında taşıma merkezi olan ilköğretim okullarının sorunları: Çankırı, Karabük ve Kastamonu İli örneği*. (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Recepoğlu, E. (2009). Taşımali ilköğretim uygulaması ve karşılaşılan sorunlar: Kastamonu ili örneği. *Kastamonu Eğitim*, 17(2). 427-444. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRBek1Ea3dNQTO9>
- Seçer, M. ve Yelken, Y. T. (2009). İlköğretim 6.-7.-8. sınıf öğrencilerinin taşımali eğitimde karşılaştıkları sorunlar (Gülınar örneği). *İlköğretim Online*, 8(1). 24-35. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/90888>
- Sezgin C. A. ve Özkaya, D. F. (2014). Toplu beslenme sistemlerine genel bir bakış. *Akademik Gıda*, 12(1). 124-128. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/akademik-gida/issue/55791/763721>
- Sezgin C. A. ve Artık, N. (2015). Toplu tüketim yerlerinde gıda güvenliği ve HACCP uygulamaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(2). 56-62. Erişim adresi: https://www.jotags.org/Articles/2015_vol3_issue2/2015_vol3_issue2_article7.pdf
- Şahban, B. (2016). Taşımali eğitim sistemine ilişkin veli görüşleri (Merkezefendi ilçesi Göveçlik mahallesi örneği). Erişim adresi: <http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/handle/11499/1431>
- Şan, A. (2012). *İlköğretimde taşımali eğitim öğrencilerinin sorunları*. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- UDH (2016). Risk yönetimi nedir?. Erişim adresi: http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/SGB/tr/Pdf/20160613_073759_5643_1_88338.pdf
- Uslu, Ö. (2017). *İlköğretimde taşımali eğitim uygulaması*. (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Uysal, İ. (2016). Pansiyonlu okullardaki öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve başarılarına etkisi. Erişim adresi: <http://acikerisim.pau.edu.tr/xmlui/handle/11499/861?locale-attribute=en>
- Ülker, Y. (2009). *Taşımali ilköğretim uygulamasının genel durumu ve değerlendirilmesi (Muğla ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Yeşilyurt, M., Orak, S., Tozlu, N., Uçak, A., ve Sezer, D. (2007). İlköğretimde taşımali eğitim araştırması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19). 197-213. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/69927>
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2012). Yatılı ilköğretim bölge okulları sorunlarının öğrenci algılarına göre değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 659-679. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/pdfler/acarindex-3704-3276.pdf>
- Yurdabakan, İ. ve Tektaş, M. (2013). Taşımali ilköğretim öğrencilerinin taşımali eğitime ilişkin görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3). 511-527. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/deusosbil/issue/4632/63149>

Makale Geçmiři	<i>Geliř:</i> 13.12.2022	<i>Kabul:</i> 02.06.2023	<i>Yayın:</i> 31.05.2023
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atıf	Çelik, F.O. & Akbaba, A. (2023). Taşımalı eğitim veren okullarda risklere ve risk yönetimine ilişkin görüşlerin incelenmesi. <i>Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi</i> , 12 (2), ss. 20-38.		